

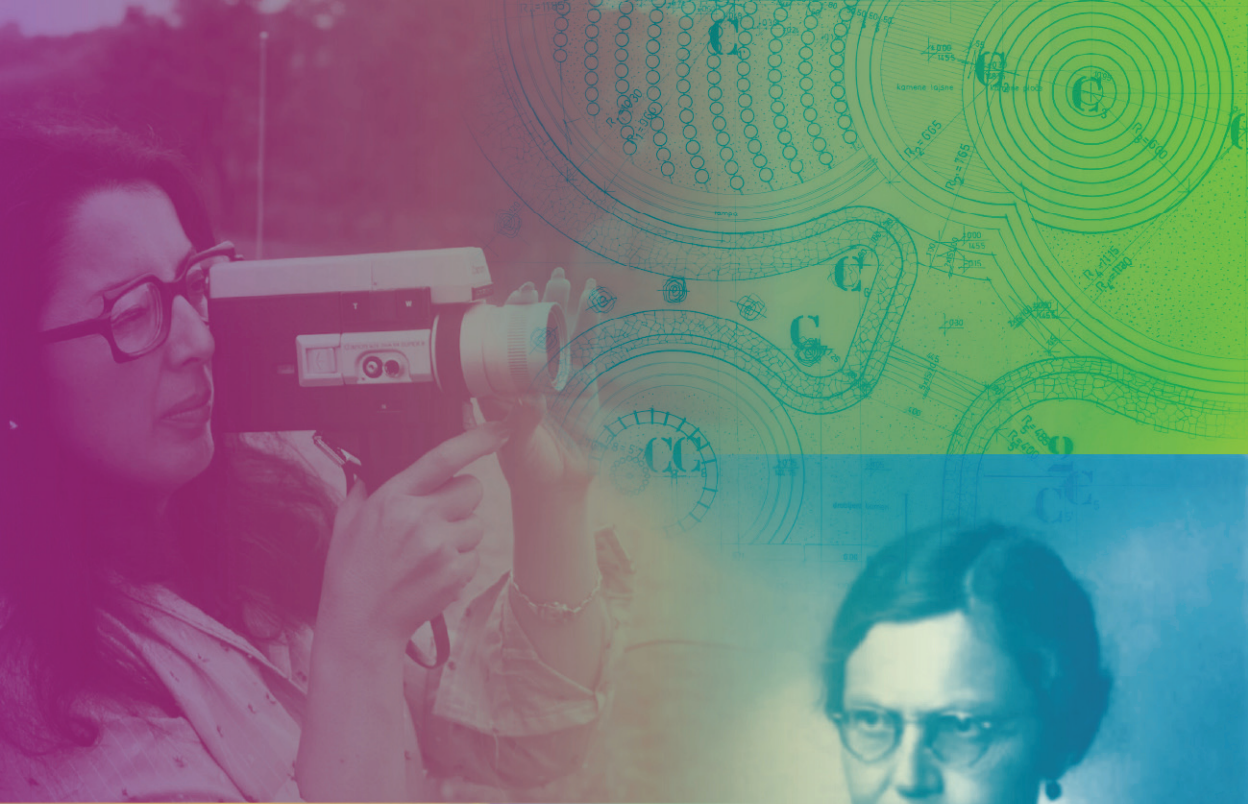
Naše znanstvenice

Kako so ženske
soustvarjale znanost
v Jugoslaviji

Uredila
Jovana Mihajlović Trbovc

Naše naučnice * Наше научнице * Нашите жени научници * Shkencëtaret tona

$$\frac{P\omega}{F} + \frac{M}{W} \leq \sigma_{\text{dopp}}$$
$$\omega = 1 + \frac{\lambda R}{k E_0}$$

σ
 σ_{max}
 $R = 1.1 R_{\text{max}}$
 E E_0 ϵ (e)

$$\epsilon_{\text{eff}} = \frac{\epsilon_0}{1-A}$$
$$A = \frac{B\lambda^2}{k E J}$$

Naše znanstvenice

Naše naučnice

Наше научнице

Нашите жени научници

Shkencëtare tona

zbirka
kulturni
spomin

Naše znanstvenice

Kako so ženske
soustvarjale znanost
v Jugoslaviji

Uredila

Jovana Mihajlović Trbovc

Založba ZRC

Naše znanstvenice

Kako so ženske soustvarjale znanost v Jugoslaviji

Zakaj potrebujemo (še eno) knjigo o znanstvenicah --- 8

Zagorka Letica --- 24

– gonilna sila v ozadju arheologije prazgodovine

▶ Selena Vitezović

Ljubinka Basotova --- 38

– klasična filologinja, profesorica, prevajalka: primer *vita bene reddita*

▶ Vesna Dimovska

Svenka Savić --- 50

– svoboda in moč neumeščnosti

▶ Tanja Petrović

Divna Zečević Zdunić --- 62

– folkloristka in pisateljica, ki je stremela k nedosegljivemu

▶ Renata Jambrešić Kirin

Ankica Petrović --- 74

– poslušalka roba

▶ Ana Hofman, Mojca Piškori in Julijana Lešić

Ana Krajnc --- 90

– andragoginja, inovatorica, vizionarka

▶ Nives Ličen

Melitta Pivec - Stele --- 102

– zgodovinarica, naklonjena sociološki obravnavi preteklosti

▶ Mateja Ratej

Vera Vesković-Vangeli --- 112

– za njo je zgodovina beseda ženskega spola

▶ Ivana Hadjievska

Drita Bakija Gunga --- 124

– odstirala je tančice zgodovine žensk

▶ Vjollca Krasniqi in Elife Krasniqi

Zlata Grebo --- 136

– ženska brez strahu, ki je preučevala strahove Jugoslovank

▶ Nermina Mujagić in Sarina Bakić

Zagorka Golubović --- 150

– premoščala je utopijo in realnost

▶ Una Blagojević

Žarana Papić --- 164

– feministka, ki je prestopala disciplinarne (in druge) meje

▶ Adriana Zaharijević

Gordana Bosanac --- 176

– ženska, ki je uspela misliti

▶ Ana Maskalan

Angela Piskernik --- 188

– botaničarka, pedagoginja, naravovarstvenica

▶ Manca G. Renko

Janja Kogovšek --- 200

– krasoslovka in varstvenica kraških vod

▶ Metka Petrič

Helena Sočič --- 210

– pomembna za razvoj slovenske farmacevtske biotehnologije

▶ Nada Kraševc

Nežka Snoj --- 222

– veterinarica s skrbjo za zdravje rib in čebel

▶ Vlasta Jenčič

Smiljka Dukić --- 232

– humana genetičarka (v polnem pomenu tega izraza)

▶ Jelena Pejović Simeunović

Ana Gligić --- 240

– v boju proti virusu

▶ Radina Vučetić

Aleksandra Kornhauser Frazer --- 250

– kemičarka, ki je bila prepričana, da znanost ne sme biti le sama sebi namen

▶ Sašo Dolenc

Ljiljana Dobrosavljević Grujić --- 260

– več kot teoretična fizičarka

▶ Dragana Popović

Mirjana Vukićević-Karabin --- 270

– beograjska šola astrofizike

▶ Olga Atanacković

Zagorka Šnajder --- 282

– matematičarka z integriteto

▶ Neda Bokan

Carmen Jež Gala --- 296

– karizmatična gradbenica

▶ Barbara Vodopivec

Svetlana Kana Radević --- 310

– arhitektka socialističnega modernizma

▶ Sonja Dragović, Jelena Rabrenović in Milica Vujošević

Borka Džonova Jerman Blažič --- 324

– borka za internet

▶ Aida Kamišalić Latifić

Mirjana Tasić --- 338

– na presečiščih interneta

▶ Tijana Zečević

Zahvala --- 350

Radina Vučetić

Ana Gligič

✱ v boju proti virusu✱

Spomladi leta 1972 je Jugoslavijo prizadela zadnja epidemija črnih koz (variola vera) v Evropi. Ta nalezljiva bolezen, ki je pred tem na ozemlju Jugoslavije ni bilo že 42 let, je predstavljala izjemen izziv za jugoslovansko zdravstvo. Ključno vlogo v boju proti epidemiji so imeli zdravniki, virologi, epidemiologi, medicinske sestre, zdravstveni tehniki, socialni medicinski delavci ... Ena izmed junakinj tega boja je bila tudi biologinja in virologinja dr. Ana Gligič, ki se je s pogledom skozi mikroskop prva soočila z dejstvom, da je bil smrtonosni virus, ki je tisto leto obiskal Jugoslavijo, pravzaprav virus črnih koz.

Naslovi v časopisu odražajo stanje duha v času epidemije črnih koz (*Delo*, 2. april 1972).

*

* Op. ur.: Zahvaljujem se izr. prof. Darji Keše z Inštituta za mikrobiologijo in imunologijo Medicinske fakultete Univerze v Ljubljani za svetovanje glede slovenske različice tega besedila.

Množično obvezno cepljenje se je izvajalo tudi v Socialistični Republiki Sloveniji, kjer ni bilo okuženih (časopis *Tovariš*, 3. april 1972).

Kot vsak drug »nevidni sovražnik« je tudi virus črnih koz prišel v Jugoslavijo neopazno, zato dolgo ni bil diagnosticiran. Indeksni primer (oziroma »bolnik nič«, od katerega se je okužba razširila), Ibrahim Hoti, je virus prinesel na Kosovo po vrnitvi s hadžiluka¹ in je z njim okužil enajst ljudi, med drugim tudi Latifa Mumdžića, učitelja iz Novega Pazarja. Nobenemu izmed njiju boleznijo niso pravočasno diagnosticirali. Okuženi Latif Mumdžić je v obdobju od 2. marca, ko je v vasi Dobri Dub pri mestecu Tutin (blizu tromeje med Srbijo, Črno goro in Kosovom) zaznal prve simptome, do 10. marca 1972, ko je umrl na travmatološkem oddelku Prve kirurške klinike v Beogradu, obiskal štiri bolnišnice v Novem Pazarju, Čačku in Beogradu. Tudi ko je umrl, vzrok njegove smrti ni bil znan. V času njegove smrti pa se je povečevalo tudi število obolelih na Kosovu, kjer so albanski zdravniki 14. marca posumili, da gre morda za smrtonosni virus črnih koz.

¹ Hadžiluk ali hadž je romanje muslimanov v Meko, sveto mesto v Savdski Arabiji.

15. marca 1972 se je v beograjskem naselju Voždovac, pred hišo specialiste mikrobiologije Ane Gligić, vodje Nacionalnega laboratorija za diagnostiko črnih koz, virusne hemoragične mrzlice in vektorske nalezljive bolezni,² ustavilo službeno vozilo Inštituta za imunobiologijo in virologijo z dr. Ljubinkom Stojkovićem, ki je specialistko pozval, naj gre takoj z njim na »Torlak«, kot je bila uveljavljen skrajšan naziv inštituta.³ Dr. Gligić je takrat ravno pripravljala otroke na spanje, vendar je kot vrhunska profesionalka takoj odšla z njim. Spominja se, da je od osmih zvečer, ko je prispela na »Torlak«, do petih zjutraj pripravljala piščančje zarodke, kemikalije in vse ostalo, potrebno za analizo vzorcev, odvzetih pri bolnih osebah, pri katerih je obstajal sum okužbe s črnimi kozami. Skupina z Inštituta je 16. marca zgodaj zjutraj s Kosova prinesla osem vzorcev. Analize, ki jih je izvedla dr. Gligić, so pokazale, da je bilo vseh osem vzorcev pozitivnih na virus črnih koz, kar je potrdilo najbolj črna pričakovanja: črne kozice so v Jugoslaviji. Od prvega obiska ogroženega območja pa do konca epidemije je skupina z inštituta »Torlak«, skupaj z dr. Ano Gligić, skoraj vsak dan s helikopterji ali avtomobili odhajala tja, kjer se je pojavil sum na prisotnost virusa črnih koz.

Izpuščaji na koži pri klasični obliki bolezni črnih koz, imenovani variola maior (prevzeto iz knjige: Radina Vučetić, *Nevidljivi neprijatelj. Variola vera 1972*, Beograd: Službeni glasnik, 2022, str. 26).

² Hemoragične mrzlice so mrzlice, ki jih običajno spremljajo krvavitve, vektorske nalezljive bolezni pa so vrsta virusnih okužb, ki jo prenašajo *vektorji* (žuželke, klopi in komarji iz rodu *Phlebotomus*).

³ Inštitut se danes imenuje Institut za virusologijo, vakcine i serume »Torlak« (Inštitut za virologijo, cepiva in serume »Torlak«). Torlak je hrib v Beogradu, na katerem se nahaja inštitut.

Ekipa z Inštituta »Torlak«, Ana Gligić je v sredini z belo kapo, *Svet*, 7. april 1972 (prevzeto iz knjige: Radina Vučetić, *Nevidljivi neprijatelj. Variola vera 1972*, Beograd: Službeni glasnik, 2022, str. 147).

Večera, ko je ponjo prišel službeni avtomobil inštituta »Torlak«, pa tudi svojega sodelovanja v tistih razmerah, ki je prinašala številne nevarnosti in tveganja, se spominja takole:

Počutila sem se kot nekakšna vojakinja, plačana sem bila, vame so vlagali – tako inštitut kot moja specializacija in izobraževanje deset let pred tem – da bom pripravljena in da bom lahko v primeru pojava nevarne bolezni ustrezno odreagirala. Tudi sama sem menila, da bi bila na nek način izdaja, če bi rekla, da nočem iti, da moram dati otroke spat.⁴

Ta izjava virologinje in znanstvenice, pa tudi matere, ne pove veliko samo o njej in njeni poklicni etiki, temveč tudi o državi, v kateri je razvijala svojo znanstveno kariero.

⁴ Nataša Mijušković, »Zadah proleća '72«, dokumentarni film, 62 min., *Radio televizija Srbije (RTS)*, 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=ErNPb7aOkRI&t=35s> (dostop: 28. april 2022).

Dr. Ana Gligić, specialistka medicinske mikrobiologije in višja znanstvena sodelavka na Medicinski fakulteti Univerze v Beogradu, se je rodila 6. avgusta 1934 v vasi Čeralije (takrat Podravska Slatina, danes na Hrvaškem) v Kraljevini Jugoslaviji. Podobno kot drugi prebivalci vasi je med drugo svetovno vojno ostala brez številnih članov družine. Leta 1953 je končala klasično gimnazijo v Virovitici, 1959 pa je diplomirala na Fakulteti za naravoslovje in matematiko v Beogradu (oddelek za biologijo). Leta 1960 se je kot pripravnica za virologijo zaposlila na Inštitutu za javno zdravje »Dr. Milan Jovanović Batut«, od tam pa je šla v novoustanovljeni Inštitut »Torlak«. Specialistični izpit iz medicinske mikrobiologije je opravila leta 1966, istega leta pa je bila imenovana tudi za vodjo Jugoslovanskega nacionalnega laboratorija za črne koze, virusno hemoragično mrzlico in vektorske nalezljive bolezni.

V času svoje poklicne kariere se je dr. Ana Gligić stalno izpopolnjevala, kar je bil pomemben del jugoslovanske javne zdravstvene politike. Država je imela vizijo in strategije za usposabljanje strokovnjakov in razvoj zdravstvenih kadrov, ki jih je uresničevala s številnimi programi izmenjave s tujino, pa tudi s pošiljanjem jugoslovanskih strokovnjakov na usposabljanje. Preventiva proti karantenskim boleznim je vključevala tudi šolanje kadrov za črne koze, čeprav te bolezni v Jugoslaviji ni bilo že od leta 1930. Tako je Oddelek za virologijo Zavoda za zdravstveno varstvo SR Srbije julija 1968 poslal na Zvezni zavod za zdravstvo in socialno politiko prošnjo za napotitev diplomirane biologinje Ane Gligić na usposabljanje iz laboratorijske diagnostike črnih koz v tujino. V prošnji so predlagali, naj bo Ana Gligić napotena v najboljša laboratorija za diagnostika črnih koz v Evropi, v londonski Referenčni laboratorij za viruse, Colindale (Virus Reference Laboratory Colindale) in v Inštitut za primerjalno tropsko medicino (Institut für Vergleichende Tropenmedezin) Univerze v Münchnu, kjer je ostala do leta 1969.⁵ Poleg specializacij v najboljših evropskih laboratorijih je dr. Ana Gligić študirala tudi v ZDA, Sovjetski zvezi in Bolgariji, kjer je preučevala viruse, ki jih prenašajo komarji in klopi, ter virus hemoragične mrzlice.⁶ Prednosti zunanjepolitičnega položaja Jugoslavije

⁵ Arhiv Jugoslavije, 587–42, Napotitev dipl. biol. Ana Gligić na usposabljanje iz laboratorijske diagnostike črnih koz.

⁶ Intervju Nataše Mijušković z Ano Gligić, 28. december 2021.

v hladni vojni so prišle do izraza tudi v primerih usposabljanja strokovnjakov, zaradi česar se je zdravstveni sistem nenehno posodabljal, strokovnjaki pa so glede na specializacijo, ki so jo potrebovali, lahko uporabljali najboljše svetovne laboratorije in ustanove.

Glede na njeno razumevanje pomena ohranjanja javnega zdravja, pa tudi večšine, ki jih je pridobila – o čemer pričajo predvsem kraji, kjer se je usposabljal, pa tudi znanstveni in institucionalni položaji, ki jih je zasedala že zelo mlada – ni presenetljivo, da se je Ana Gligić znašla »v prvih bojnih vrstah« protivirusu črnih koz. Tako je prva potrdila prisotnost virusa črnih koz na Kosovu in prva posumila na to bolezen pri bolni medicinski sestri Dušici Spasić v Beogradu. Bila je del ekipe, ki je v izjemno težkih okoliščinah jemala vzorce kri dervišem⁷ na Kosovu, bila pa je tudi tista, ki je izkazovala največje dosežke jugoslovanske virologije.⁸ Vzorci krvi iz indeksnega primera črnih koz v Jugoslaviji, Ibrahima Hotija, ki jih je dr. Gligić analizirala na Inštitutu »Torlak«, so s pomočjo štirih metod pokazali, da je imel bolnik protitelesa, kar so potrdili tudi v laboratoriju za črne koze Centrov za nadzor bolezni (Centers for Disease Control – CDC) v Atlanti, ZDA.⁹ To, da so se rezultati testov dr. Gligić in strokovnjakov s »Torlaka« 100-odstotno ujemali z rezultati laboratorija CDC, je potrdilo, da je bil Ibrahim Hoti indeksni primer črnih koz v Jugoslaviji, obenem pa tudi, da so jugoslovanski strokovnjaki delovali po najvišjih strokovnih standardih na svetovni ravni.

Svoje izkušnje z epidemijo črnih koz in nadaljnje raziskave tega virusa je zaočkila leta 1980, ko je na Medicinski fakulteti v Beogradu zagovarjala disertacijo na temo imunologije črnih koz, pri čemer je spremljala imunski status okuženih s črnimi kozami, cepljenih oseb (otrok, odraslih in nosečnic), pa tudi

⁷ Islamski mistiki, privrženci sufizma.

⁸ Intervju z Ano Gligić, 22. oktober 2021; Vučetić, *Nevidljivi neprijatelj*, 69.

⁹ Več v: Marko Borđoški idr., »Laboratorijska diagnostika črnih koz v času epidemije 1972« ter Ana Gligić idr., »Antitela koja inhibišu hemaglutinacijo bolesnika od varirole i vakcinisanih«, v: *Variola u Jugoslaviji 1972. godine: izabrani materijali sa jugoslovenskog simpozijuma o varioli održanog u Primoštenu od 21. do 24. novembra 1972. godine*, Ljubljana: Delo, 1973, 215–227 in 232–238.

eksperimentalno cepljenih živali. Po številnih znanstvenih člankih v tujih in domačih revijah ter nastopih na številnih mednarodnih kongresih, konferencah in simpozijih doma in v tujini (Južna Koreja, Kitajska, Japonska, Rusija, Belgija, Francija, Finska, Italija, Bolgarija, ZDA) je bila leta 1982 izvoljena v naziv višje znanstvene sodelavke na Medicinski fakulteti v Beogradu.¹⁰

Toda črne kože niso bile najnevarnejši virus, s katerim se je v svoji poklicni karieri spopadala dr. Ana Gligić. Leta 1967 je z ekipo znanstvenikov sodelovala pri raziskovanju najsmrtonosnejšega odkritega virusa do sedaj – virusa Marburg – in ga kot prva na svetu izolirala ter opredelila njegove podrobne morfološke, epidemiološke in imunološke značilnosti. V naslednjih dveh desetletjih je nadaljevala s svojo mednarodno kariero. Leta 1978 je v sodelovanju z Inštitutom za medicinske raziskave in referenčnim centrom Svetovne zdravstvene organizacije za to področje na univerzi Yale registrirala izolacijo novega virusa iz hematofagnih žuželk – *phlebotominae*,¹¹ ki je bil v mednarodni katalog vpisan kot virus Jug Bogdanovac, po imenu vasice blizu Niša v Srbiji, kjer je bil odvzet vzorec.¹² Z istimi sodelavci je iz teh žuželk izolirala virus neapeljske mrzlice pappataci iz naravnih žarišč v južni Srbiji. V osemdesetih in devetdesetih letih pa se je posvetila predvsem preučevanju hemoragične mrzlice – leta 1982 in leta 1992 je iz človeške krvi izolirala viruse, ki povzročajo hemoragično mrzlico z ledvičnim sindromom, ter s serološkimi metodami dokazala, da na Balkanu kroži več serotipov tega virusa. Poleg tega je dr. Ana Gligić pri glodavcih – rezervoarjih tovrstnih virusov – izolirala več sevov, med drugim tudi virus Belgrade in virus Dobrava, poimenovana po krajih v Srbiji oziroma Sloveniji, kjer so bili pridobljeni vzorci.

Za časa Jugoslavije je dr. Ana Gligić sodelovala pri številnih medrepubliških projektih in je bila glavna jugoslovanska raziskovalka pri štirih mednarodnih

¹⁰ Podatki, pridobljeni od Ane Gligić.

¹¹ Gre za žuželke, ki se hranijo s krvjo.

¹² A. Gligic, R.B. Tesh, Z. Miscevic, A. Travassos da Roas in V. Zikovic, »Jug Bogdanovac Virus a New Member of the Vesicular Stomatitis Virus Serogroup *Rhabdoviridae Vesiculovirus* Isolated from *Phlebotomine* Sand Flies *Phlebotomus Perfliewi* in Yugoslavia«, *Mikrobiologija* 20/2 (1983): 97–106.

projektih v okviru sodelovanja inštituta »Torlak« z najpomembnejšimi mednarodnimi organizacijami, kot sta CDC iz Atlante in Svetovna zdravstvena organizacija. Sodelovala je s slavnim ameriškim zdravnikom dr. Albertom Sabinom, izumiteljem cepiva proti poliovirusu (otroški paralizi), ki je originalne seve tega virusa leta 1960 podaril inštitutu »Torlak« za cepiva, s katerimi je ta oskrboval 35 držav. Večkrat je gostovala na ameriškem Inštitutu za javno zdravje v Washingtonu – leta 1985 na povabilo Nobelovega nagrajenca dr. Daniela Carletona Gajduska – kjer se je ukvarjala s problemom hemoragičnih mrzlic na globalni ravni. S tem delom je nadaljevala tudi v obdobju 1990–1993.¹³

Po vrnitvi v Srbijo je nadaljevala z raziskavami, posvetila pa se je tudi poučevanju novih generacij virologov in mikrobiologov. Na Medicinski fakulteti Univerze v Beogradu je sodelovala pri podiplomskem pouku, bila je mentorica in članica komisij za zagovor magistrskih in doktorskih disertacij. Poleg tega je Ana Gligić (v soavtorstvu) objavila več kot 100 prispevkov v uglednih svetovnih znanstvenih revijah. Nekateri članki, na primer tisti o virusu Dobrava, virusu Marburg in o epidemiji črnih koz leta 1972, so bili do danes več stokrat citirani, število njihovih bralcev pa še naprej narašča.¹⁴ Je tudi soavtorica monografije *Hemoragična groznica sa bubrežnim sindromom* (Hemoragična mrzlica z ledvičnim sindromom) in učbenika *Virusologija: udžbenik za studente medicine* (Virologija: učbenik za študente medicine).¹⁵ Ana Gligić je bila leta 1972 za dosežke v boju proti epidemiji črnih koz odlikovana z redom dela z zlatim vencem,

¹³ Intervju z Ano Gligić, 21. marec 2022.

¹⁴ Npr. L. J. Stojkovic, M. Bordjoski, A. Gligic in Z. Stefanovic, »Two Cases of Cercopithecus-monkeys-associated Hemorrhagic fever«, v: *Marburg Virus Disease*, ur. G. A. Martini in R. Siegert, New York: Springer Verlag, 1971, 24–33; Tatjana Avsic-Zupanc, Shu-Yuan Xiao, Radivoj Stojanovic, Ana Gligic, G. van der Groen in James W. Leduc, »Characterization of Dobrava Virus: A Hantavirus from Slovenia, Yugoslavia«, *Journal of Medical Virology* 38/2 (1992): 132–137; Ana Gligic, Nada Dimkovic, Shu-Yuan Xiao, Guy J. Buckle, Dragan Jovanovic, Dragisa Velimirovic, Radivoj Stojanovic idr., »Belgrade Virus: A New Hantavirus Causing Severe Hemorrhagic Fever with Renal Syndrome in Yugoslavia«, *The Journal of Infectious Diseases* 166/1 (1992): 113–120.

¹⁵ Zoran Kovačević, Zoran Jovanović, Ana Gligić in Veselin Škatarić, *Hemoragična groznica sa bubrežnim sindromom*, Kragujevac: Medicinski fakultet, 2010; Tanja Jovanović idr., *Virusologija: udžbenik za studente medicine*, Beograd: Medicinski fakultet Univerziteta, Institut za mikrobiologiju i imunologiju, 2008.

poleg tega pa je bila, kot pravi sama, »okitena« s številnimi plaketami in priznanji.¹⁶

Tudi po upokojitvi je Ana Gligić nadaljevala z znanstvenim delom, med pandemijo bolezni Covid-19 pa so bile njena strokovnost in izkušnje pomembne tako za stroko kot za državljane. Od marca 2020 naprej se je redno odzivala na prošnje medijev in je bila relevantna sogovornica in svetovalka za viruse in pandemije. Zmagovala je v bojih proti virusom. Tako kot je leta 1972 z ekipo s »Torlaka« in zdravstvenimi službami SFRJ uspela zajezi virus črnih koz, je v 87. letu življenja, po 13 dneh bolnišničnega zdravljenja, priključena na kisik, premagala tudi korono.¹⁷

V času pandemije Covid-19 je bila Ana Gligić izjemno prisotna v medijih, kar je vidno tudi iz zadetkov spletnega brskalnika ob iskanju njenega imena.

¹⁶ Podatki, pridobljeni od Ane Gligić.

¹⁷ »Virusološkinja Ana Gligić pobedila koronavirus«, N1, 19. marec 2021, <https://rs.n1info.com/vesti/virusoloskinja-ana-gligic-pobedila-koronavirus> (dostop: 26. januar 2022)

RADINA VUČETIĆ je redna profesorica zgodovine ter vodja Centra za ameriške študije na Filozofski fakulteti Univerze v Beogradu, kjer je leta 2011 tudi doktorirala. Njeno raziskovanje se osredotoča na zgodovino 20. stoletja ter na kulturno in družbeno zgodovino Jugoslavije. Napisala je knjige *Koka-kola socializam. Amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šezdesetih godina XX veka* (Coca-Cola socializem. Amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture v šestdesetih letih XX. stoletja, 2012), ki je prevedena tudi v angleščino (*Coca-Cola Socialism: Americanization of Yugoslav Culture in the Sixties*; 2018), *Nevidljivi neprijatelj. Variola vera 1972* (Nevidni sovražnik. Variola vera 1972; 2022), *Monopol na istinu: Partija, kultura i cenzura u Srbiji šezdesetih i sedamdesetih godina XX veka* (Monopol na resnico: Partija, kultura in cenzura v Srbiji v šestdesetih in sedemdesetih letih XX. stoletja; 2016), *Evropa na Kalemegdanu: »Cvijeta Zuzorić« i kulturni život Beograda 1918–1941* (Evropa na Kalemegdanu: »Cvijeta Zuzorić« in kulturno življenje Beograda 1918–1941; 2018), in v soavtorstvu z Aljošo Mimico *Vreme kada je narod govorio: Odjeci i reagovanja u Politici, 1988–1991* (Čas, ko je narod govoril: Odmevi in reakcije v Politici, 1988–1991; 2008). Souredila je knjigi *Tito in Africa: Picturing Solidarity* (Tito v Afriki: Slikanje solidarnosti; 2017) in *Brotherhood and Unity at the Kitchen Table: Food in Socialist Yugoslavia* (Bratstvo in enotnost za kuhinjsko mizo: Hrana v socialistični Jugoslaviji; 2019) ter desetine znanstvenih člankov. Bila je štipendistka ameriškega zunanjega ministristva (New York University, 2018), Centra Imre Kertész Kolleg Jena (2015) in programa DAAD. Radina je dobitnica priznanj Robert Bosch Stiftung, Literaturhaus Berlin in Fundacije Herte Müller (2014).

Zahvala

Ta knjiga je nastajala dolgo in sedimentno, z vsemi naplavinami, ki jih prinese preplet življenja (tudi med pandemijo) in znanstvenega »projektariata«. Njeno »rojevanje« je spremljal fascinanten entuziazem praktično vseh ljudi, ki so k njej prispevali, vključno z družinami, ki so delile svoje osebne arhive, ter institucijami, organizacijami, časopisi, ilustratorkami in fotografi, ki so dovolili reprodukcijo vizualnega gradiva. Nešteto strokovnjakov in še več strokovnjakinj je prispevalo terminološka pojasnila, podrobne informacije in podatke, ki so obogatile to knjigo. Vera vseh njih, da je ta knjiga pomembna za naš prostor, je bila moje glavno gorivo.

Moji tovariški ekipi z Inštituta za kulturne in spominske študije ZRC SAZU – Tanji Petrović, Ivi Kosmos, Jasni Fakin Bajec, Kseniji Bogetić Pejović, Martinu Pogačarju, Ani Hofman – se zahvaljujem za pomoč pri iskanju avtoric za besedila v tej knjigi. Tanji Petrović gre tudi zahvala za začetno idejo in pobudo za to knjigo. K iskanju avtoric in samih znanstvenic so prispevali tudi Rumena Bužarovska, Nataša Nelević, Renata Jambrešić Kirin, Marija Ott Franolić, Helena Seražin in Đorđe Baralić. Vizualno gradivo so poleg avtoric in avtorja ter znanstvenic in njihovih družin prispevale tudi posameznice_ki, ki profesionalno niso bili zavezani temu: Dragan Mihajlović, Marija Ott Franolić, Iva Jelušić, Fierce Women d.o.o., Lura Limani, kolektiv #ŽeneBiH, cestna umetnica TKV, Aleksandar Đalek Đorđević, Janez Stergar, Miroslav Juvančič, Maja Pan in Katerina Kalc, Damir Krpuljević, Ivan Mandić, Sanja Vrzic in Diogo Pereira, Aleksandra Kapetanović, Aleksandra Domanović ter Danica Marković.

Martin Pogačar je neizmerno pomagal s svojim uredniškim očesom in talentom za lepo (slovensko) besedo – brez njega besedila ne bi dobila svoje končne oblike. Zahvaljujem se tudi mojim »petkovim« feministkam, od prve do zadnje, za tovarštvo na tej poti in čustveno delo, vloženo vanj.

Na koncu bi se rada zahvalila še svojemu življenjskemu sopotniku Damjanu, ki je na svoji koži občutil, kaj dejansko pomeni deliti življenje z znanstvenico, in je bil neomajna podpora, posebej tedaj, ko je bilo to najbolj pomembno.

Upam, da bo knjiga dala inspiracijo in pogum moji hčerki Zoji in njeni generaciji žensk.

✱
Naše znanstvenice

✱
Naše naučnice

✱
Наше научнице

✱
Нашите жени научници

✱
Shkencëtare tona

KULTURNI SPOMIN, knjiga 9 / Urednica zbirke Tanja Petrović

NAŠE ZNANSTVENICE

Kako so ženske soustvarjale znanost v Jugoslaviji

Uredila: Jovana Mihajlović Trbovc

Recenzentki: Milica Antić Gaber, Urška Strle

Avtorice_ji posameznih prispevkov: Jovana Mihajlović Trbovc, Selena Vitezović, Vesna Dimovska, Tanja Petrović, Renata Jamberšić Kirin, Ana Hofman, Mojca Piškor, Julijana Lešić, Nives Ličen, Mateja Ratej, Ivana Hadjievska, Vjolca Krasniqi, Elife Krasniqi, Nermina Mujagić, Sarina Bakić, Una Blagojević, Adriana Zaharijević, Ana Maskalan, Manca G. Renko, Metka Petrič, Nada Kraševac, Vlasta Jenčič, Jelena Pejović Simeunović, Radina Vučetić, Sašo Dolenc, Dragana Popović, Olga Atanacković, Neda Bokan, Barbara Vodopivec, Sonja Dragović, Jelena Rabrenović, Milica Vujošević, Aida Kamišalić Latifić, Tijana Zečević

Jezikovni pregled: Tadej Turnšek

Poglavja o naslednjih znanstvenicah prevedel Tadej Turnšek: Zagorka Letica, Ljubinka Basotova, Divna Zečević Zdunić, Ankica Petrović, Vera Veskovik-Vangeli, Drita Bakija Gunga, Zlata Grebo, Zagorka Golubović, Žarana Papić, Gordana Bosanac, Smiljka Dukić, Ana Gligić, Ljiljana Dobrosavljević Grujić, Mirjana Vukićević-Karabin, Zagorka Šnajder, Svetlana Kana Radević, Mirjana Tasić

Oblikovanje in prelom: Tanja Radež

Izdajatelj: ZRC SAZU, Inštitut za kulturne in spominske študije

Zanj: Tanja Petrović

Založnik: Založba ZRC

Zanj: Oto Luthar

Glavni urednik založbe: Aleš Pogačnik

Tisk: Present, d. o. o.

Naklada: 400

Prva izdaja, prvi natis / Prva e-izdaja

Ljubljana 2023

Avtorice_ji oziroma nosilke_ci avtorskih pravic za v knjigo vključenega slikovnega gradiva so navedeni ob slikah.

Prva e-izdaja je prosto dostopna: <https://doi.org/10.3986/9789610507024>

Besedilo tega dela je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons 4.0 CC BY NC-ND. To pomeni, da je ob priznanju (navedbi) avtorstva dovoljeno reproduciranje in distribuiranje besedila, ne pa tudi predelava, dajanje v najem in priobčevanje besedila javnosti za komercialni namen. Licenca Creative Commons 4.0 CC BY NC-ND ne velja za (slikovno) gradivo, ki je vključeno v besedilo in je posebej označeno z znakom ©. Za kakršnokoli nadaljnjo rabo tako označenega slikovnega gradiva je treba pridobiti dovoljenje od imetnice_ka avtorskih pravic, navedenega ob znaku ©.

Prvi natis je financiran iz sredstev raziskovalnega programa »Historične interpretacije 20. stoletja« (Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, 2017–2022, šifra pogodbe P6–0347) in projekta »R&I PEERS: Pilotne izkušnje za izboljšanje enakosti spolov v raziskovalnih organizacijah« (Program Evropske Unije Obzorje 2020, 2018–2022, sporazum o dodelitvi sredstev št. 788171).

.....
CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

001-051-055.2(497.1)(082)
929-055.2:001(497.1)(082)

NAŠE znanstvenice : kako so ženske soustvarjale znanost v Jugoslaviji / uredila Jovana Mihajlović Trbovc ; [avtorice_ji posameznih prispevkov Jovana Mihajlović Trbovc ... [et al.] ; prevedel Tadej Turnšek]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, 2023. - (Zbirka Kulturni spomin ; knj. 9, ISSN 2232-3872)

ISBN 978-961-05-0701-7
COBISS.SI-ID 159766019

COBISS.SI-ID 159763971
ISBN 978-961-05-0702-4 (PDF)

Naše znanstvenice

zbirka
kulturni
spomin

Založba ZRC

Zagorka

Isidora

Založba ZRC

zbirka
kulturni
spomin

IZ RECENZIJ:

V tej biografsko zasnovani publikaciji, ki združuje smiselno urejen niz portretov vrhunskih znanstvenic, se razgrinja fascinanten prikaz ženske znanstvene aktivnosti na različnih območjih nekdanjega jugoslovanskega prostora. V esejistično zasnovanih biografskih zapisih, ki so tenkočutno umeščeni v vsakokratne družbene in strokovne kontekste, lahko beremo o prodornih dosežkih izbranih znanstvenic, ki so na svojih področjih delovanja nemalokrat orale ledino. Vizionarskega duha portretirank pa ne zrcali le znanstvena pronicljivost, drznost in kritično mišljenje, ampak tudi zavedanje o pomenu medosebnega, medinstitucionalnega in mednarodnega povezovanja na področju znanosti.

Urška Strle, ZRC SAZU

Čeprav gre za zelo pester in raznolik izbor, se knjiga bere kot ena sama dolga zgodba o prezrtih uspehih, prodorih, o mednarodnem delovanju, kakor tudi o bogatih delovnih in življenjskih izkušnjah naših predhodnic. V knjigi lahko beremo zgodbe bolj znanih znanstvenic, pa tudi nekaj povsem novo odkritih zgodb, ki si zagotovo zaslužijo vpis v našo skupno zgodovino znanstvenega delovanja. Tudi če smo o kakšni od znanstvenic kaj vedeli, zagotovo nismo vedeli vsega. Knjiga namreč prinaša tudi drobtinice iz njihovega zasebnega življenja, ki je bilo pred razmahom interneta in socialnih omrežij veliko bolj nevidno, kot je (lahko) danes. Slikovni material pa nam znanstvenice približa še v čisto običajni, človeški podobi.

Milica Antić Gaber, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

24 EUR

9 789610 507017

Naše naučnice * Наше научнице * Нашите жени научници * Shkencëtare tona